

KONU 2
HİTİT KÜLTÜRÜ

Anadolu'da M.Ö. II. Bin yılın ilk çeyreğine tarihlenen Assur Ticaret Kolonileri Çağında ise büyüyen ve zenginleşen Asur kent devleti ile ticari anlaşmalar yapılmış; Mezopotamya ile Anadolu arasında büyük bir ticaret ağı kurulmuştur. Daha küçük kentler ve bölgeler söz konusu iki gücün kontrolünde ticaret ilişkilerinde yer almışlardır. Bu dönemde Anadolu'nun yerel beyliklerinde kurulan Karum isimli ticaret yerleşimleri ve daha pazaryeri niteliğindeki Wabartum merkezleri aracılığı ile Anadolu içinde de bir ticaret ağı ve organizasyonu oluşmuştur. Bu arada bir hukuk sisteminin de oluşmaya başladığını görüyoruz.

M.Ö. 2. Bin Yılın
İlk Çeyreğinde
Anadolu, Suriye ve
Ekuzey
Mezopotamya
Arasındaki Ticaret
Yolları ve Kültepe

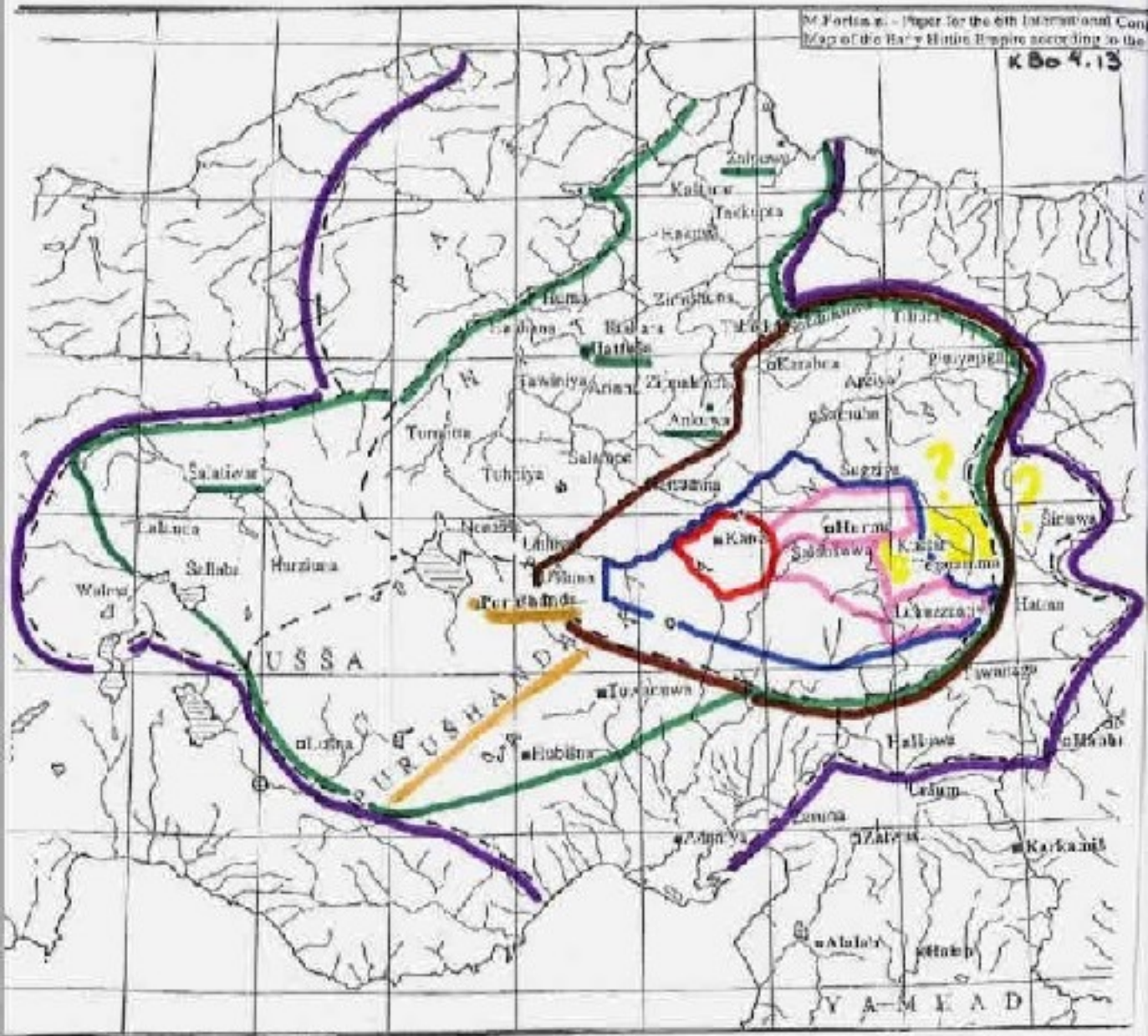

Bu dönemde Anadolu'nun siyasi yapısı, birbirleriyle mücadele halinde olan kralların yönettiği kent devletlerinde siyasi birliği sağlayacak merkezi bir otorite mevcut değildi. Assurlu tüccarlardan önce gelmeden önce Anadolu yazı yoktu. Dolayısıyla bu döneme protohistorik dönem demektedir. M.Ö.2. bin ilk çeyreği ile ilgili bilgilerimiz Assur Ticaret Kolonileri dönemi kaynakları ile sınırlıdır. Bunlarda tüccarların muhasebe bilgileri ve alışveriş sözleşmeleri yer alan Neşa (Kaneş) kenti Hattuşa'nın 124 km. güneyinde bugünkü Kayseri'de Kültepe olarak anılan yerdedir. Burası Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nın (M.Ö. 1945-1735) en önemli Karumlarından (ticaret merkezi) biridir. Kaneş, Assurlu tüccarların oluşturduğu ticaret kolonileri ağının merkezi olmasının yanı sıra, aynı zamanda Hititlerin de ilk başkenti olma özelliğini taşır.

Kültepe (Kaneş/Neşa), Hititler öncesi Anadolu'sunda bölgesel bir krallığın başkentidir. Yine Hititler öncesi başka bir yerel yönetim merkezi olan Kuşşara kenti (Orta Anadolu'da olduğu düşünülmektedir) kralı Pithana krallığının etki alanını Neşa'ya kadar genişletmiştir. Bu dönemde Anadolu bir iç kargaşa içindedir. Sona eren ticaret dönemi sonunda zaten zengin olmayan Anadolu yerleşimlerinde huzursuzluk artmıştır

Düzeni sağlamak adına diğer kentleri ve dolayısıyla kaynakları kontrol altına almak için güçlü kent beyleri harekete geçmiştir. Ve Pithana ile birlikte Kuşşara kenti Orta Anadolu 'ya hakim olmaya başlamıştır.

Map 2: Map of the Early Hittite Empire according to KBo 4.13.

Pithana'nın oğlu Anitta ise Orta Anadolu beyliklerini siyasi bir birlik altında toplamaya devam etmiş, başkentini eli geçirdiği Neşa'ya (Bugünkü Kültepe'ye) taşımıştır. Hattuş (Boğazköy) kentini yıkıp, yıkmış ve kimsenin orada oturmaması için kenti lanetlemiştir. Yerleşimin devam etmesi istenmeyen kentlerin lanetlenmesi bu dönemde Yakındoğu'da yaygın bir uygulamadır.

Ancak Hititlerin efsanevi kralı Anitta'dan belirli bir süre sonra ismi "Hattuş'lu adam" anlamı taşıyan I. Hattuşili, lanetlenen Boğazköy/Hattuşa'da Hitit krallığını kurmuştur (Hattuş, Hititçe "a" eki alarak Hattuşa olmuştur). Bu ikilemin nedeni henüz bilinmemektedir.

Hattuşili tarafından başkent yapılan Hattuşa/Boğazköy Hititlerin dini, idari ve siyasi merkezi olarak Hitit krallığının yıkıldığı M.Ö.12. yüzyıla kadar önemini korumuştur. Hititler Anadolu'da M.Ö. 3. Bin yılda mevcut olan ve M.Ö.2. bin yılın başında yeni katkılarla gelişen bir kültür birikimine sahip çıkıp onu zenginleştirerek gelecek kuşaklara devretmiştir. Ayrıca Mezopotamya ve Suriye üzerinden gelen kültürel etkiler de aynı sentezle daha sonraki uygarlıklara iletilmiştir. Hitit Devleti son yıllarında ülkedeki isyanlar, kuzeyden gelen saldırılar, kuraklık, salgın hastalık, saray entrikaları gibi iç sorunlarla bütünlüğünü kaybederek sarsılmış ve M.Ö.1200/1150 civarında batıdan gelen "Deniz Kavimleri Göçü" ile yıkılmıştır. Bu yıkımı takip eden bir "Karanlık Çağ"ın varlığından söz edilmektedir. Anadolu dışındaki kaynaklara göre bu dönemde yaşam devam etmiştir. Son yıllarda yapılan kazılar da "Karanlık Çağ" hakkında bilgi vermeye başlamıştır. Ayrıca Hititler' kültürel unsurları da varlığını bazı bölgelerde devam ettirmiş, sonraki Demir çağında Güneydoğu Anadolu ve kısmen Kuzey Suriye'yi kapsayan bölgede Geç Hitit Krallıkları kurulmuştur.

Hititleri tanımak için öncelikle kurdukları sisteme ve yönetim şekline göz atmamız gereklidir. Çünkü yaklaşık 500 yıl boyunca büyük bir alanın siyasi ve idari bütünlüğü sağlamışlardır. Hititlerde krallığın başında bulunduğu güçlü bir devlet sistemi vardı.

Hititlerin krallık kurmasından önceki dönemde Anadolu'da çok sayıda beyliğin varlığı bilinmektedir. Bu beylikler sınırlı bölgesel hâkimiyete sahip olup saray örgütlenmeleri mevcuttu. Hititler Anadolu'nun bu geleneksel sistemini köklü bir değişiklik yapmadan geliştirmişlerdir. Feodal yapıdaki devletin yetkileri, kralı ve üst düzey yöneticileri kapsayan büyük bir ailenin elindedir. Diğer üst düzey yöneticileriyle ileri gelenler "panku" adı verilen soylular meclisini oluşturmuştur.

Hitit krallığı bilim insanları tarafından ana hatlarıyla, kralların uygulamalarına bağlı olarak Eski Krallık ve Yeni Krallık (veya İmparatorluk) olarak iki ana evre içinde incelenir. Ayrıca Orta Krallık evresi bilim insanlarınca kabul görmektedir. Özellikle 1970'li yıllardan sonra filolojik çalışmaların ışığında bu tanım ağırlık kazanmıştır.

İmparatorluk döneminde Hitit kralı, Yakındoğu'daki Mısır, Babil ve Asur kralları ile eşdeğerdi. Kralın yönettiği Hitit İmparatorluğu, Kızılırmak'ın kavsi içinde kalan Hitit anayurdu ile Hitit hükümdarlarına anlaşmalarla bağlı diğer bölgesel krallıklardan oluşuyordu. M.Ö.14. yüzyılın ikinci yarısında Halep ve Karkamış'ta genel valiliklerin kurulmasıyla Hititler Suriye'ye doğru yayılım göstermiştir ve Güneydoğu Anadolu ile Kuzey Suriye'de kontrolü sağlamışlardır. Zira bu bölge ticari ve askeri yolların üzerinde yer almaktadır.